Наше Слово

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК
TYGODNIK UKRAIŃSKI
UKRAINIAN WEEKLY

Рік LXX № 30 (3545) Варшава, 27 липня 2025 року, Ціна / Cena 7 zł (vat = 8%) INDEKS 366609 ISSN 0027-8254 Інтернет-версія газети nasze-slowo.pl

Фото з архіву Марії Туцької

До 90-річчя Професора Михайла Дуди. с. 6-13

Голова МЗС України побував з візитом у Любліні. с. 2

Президент України підписав закон про множинне громадянство. с. 5

ISSN 027-8254
30
9 770027 825252

eprasa.pl 165a78f1a8

Павло ЛОЗА
Фото з фейсбук-сторінки МЗС України

Голова МЗС України побував з візитом у Любліні

У Любліні 16 липня відбулася зустріч міністрів закордонних справ країн-членів Люблінського трикутника – Польщі, України та Литви, щоб обговорити ключові регіональні питання та підтвердити тісну співпрацю. У рамах візиту Андрій Сибіга, глава МЗС України, зустрівся з українською громадою.

Міністри закордонних справ України, Польщі та Литви

Міністерство закордонних справ України повідомило: як і більшість візитів за кордон, цю поїздку міністр розпочав зустріччю з українською громадою.

«Ми разом вшанували пам'ять полеглих воїнів УНР на Православному кладовищі, а тоді поговорили про те, як українська держава допомагатиме українцям за кордоном захищати їхні права, ідентичність, культуру і зберігати зв'язок з батьківщиною. Пояснив реформу консульських послуг та як працюватиме множинне громадянство», – розповідає Андрій Сибіга на фейсбук-сторінці МЗС.

Під час перебування на кладовищі, розташованому на вулиці Липовій, голова Українського товариства доктор Григорій Купріянович розповів дипломату про історію української військово-політичної еміграції в Любліні початку XX століття, долю могил петлюрівців та їхню реставрацію й спорудження пам'ятника у 2002 році. Український діяч показав також люблінські могили воїнів армії УНР, які були відновлені п'ять років тому завдяки пожертвам членів української громади міста та людей, котрі вважали за необхідне підтримати цей почин. Серед пожертв був також приватний внесок міністра Андрія Сибіги, тодішнього надзвичайного і повноважного посла України в Туреччині.

«Спільно з іншими представниками Українського товариства вручив я міністрові книжку про діяльність організації, а також антологію поезії про Люблин у перекладі українською мовою „Люблин здаля, Люблин зблизька", яку підписав автор антології доктор Андрій Савенець», – зазначає на своїй фейсбук-сторінці доктор Григорій Купріянович.

На Православному кладовищі у Любліні

Далі разом з польськими та литовськими колегами, главою МЗС Польщі Радославом Сікорським та Литви Кястутісом Будрисом, а також військовослужбовцями Литовсько-польсько-української бригади, владою Любліна та воєводства українські дипломати взяли участь у церемонії покладання вінків до Пам'ятника Люблінської унії.

Після – очільники МЗС трьох держав ґрунтовно обговорили весь порядок денний співпраці у рамах Люблінського трикутника. Зокрема, узгодили два стратегічні пріоритети формату – це опір російському імперіалізму та відновлення справедливого миру, а також європейська та євроатлантична інтеграція України.

Відбулась теж предметна розмова, як посилити тиск на агресора через санкції та військову співпрацю, розблокувати переговорний процес про вступ України до ЄС й про спільну протидію гібридним російським загрозам – кібератакам та пропаганді.

eprasa.pl 165a78f1a8

«Домовилися наповнити наш формат конкретними проєктами для людей і між людьми: покращення залізничного сполучення між нашими столицями, посилення енергетичної безпеки – зокрема через використання українських підземних газових сховищ, які є найбільшими в Європі. Окремим напрямком має стати співпраця між регіонами наших країн», – наголосив Андрій Сибіга у соцмережах.

Партнери також дійшли згоди щодо започаткування в межах Люблінського трикутника Форуму істориків як платформи для спільних досліджень та діалогу на важливі й складні теми нашої історії.

«Ми маємо шукати порозуміння, вирішувати проблемні питання і таким чином позбавити Москву найменшої можливості підважувати нашу єдність. Разом з колегами-міністрами ми домовилися, що вже найближчим часом національні координатори розроблять дуже чіткий план заходів у рамах нашого формату на 2026 рік», – повідомив міністр закордонних справ України.

Очільники МЗС трьох країн домовилися, що зустрічі у форматі Люблінського трикутника мають проходити регулярно, щонайменше двічі на рік, на рівні міністрів закордонних справ. Також Радослав Сікорський та Кястутіс Будрис підтримали пропозицію Андрія Сибіги організувати зустріч Люблінського трикутника на рівні лідерів у Києві.

«Ми продовжуємо нашу співпрацю у форматі Люблінського трикутника! Польща, Україна та Литва працюють разом над створенням безпечнішої, краще скоординованої та сучаснішої Європи», – написав після зустрічі на своїй фейсбук-сторінці польський міністр закордонних справ Радослав Сікорський.

Водночас український дипломат подякував Радославу Сікорському та Кястутісу Будрісу за це партнерство.

«Воно зміцнює кожну з наших країн і Європу загалом. Адже безпека України є неподільною з безпекою Європи», – наголосив Андрій Сибіга. На підсумковій пресконференції він також зазначив, що природною частиною Люблінського трикутника має стати вільна і демократична Білорусь.

Отець Стефан Батрух вручив міністру відзнаку «Цеглинка філантропії». Фото з фейсбук-сторінки парафії

У греко-католицькій церкві в Любліні

У Любліні Андрій Сибіга зустрівся теж з українською громадою в греко-католицькій церкві святого Йосафата. Зустріч пройшла за участі представників місцевих українських громадських організацій, української суботньої школи, студентів та викладачів.

«Цей храм є не лише духовною опорою для українців у Любліні, але й важливим центром збереження національної ідентичності, мови, культури, солідарності та традицій. Саме в таких місцях формуються ті духовні основи, які зміцнюють українське суспільство як в Україні, так і за її межами», – зазначив міністр під час зустрічі. Дипломат згадав, що Верховна Рада України ухвалила законопроєкт про подвійне громадянство.

Він також поінформував, що українська держава активно працює над впровадженням системи «Є-Малятко» за кордоном, що дозволить українським родинам зручно реєструвати народження дітей, навіть перебуваючи поза межами країни.

Окрім того, Андрій Сибіга розповів про впровадження нових консульських послуг, зокрема оформлення ID-карток та роботу над забезпеченням повноцінного доступу до додатку «Дія» за кордоном, щоб він працював як цифровий сервіс на зразок тих, що доступні в Україні.

Міністр подякував усій громаді за збереження української ідентичності, мови, культури та віри, підкресливши, що це є важливим духовним тилом, який допомагає Україні бути сильнішою. Особливу вдячність він висловив за непохитну підтримку українських захисників та відзначив, що єдність, молитва та турбота громади є неоціненною допомогою для наших воїнів.

Під час зустрічі голова Фонду духовної культури «Пограниччя» отець Стефан Батрух вручив міністру відзнаку «Цеглинка філантропії», висловивши вдячність за підтримку діяльності організації, зокрема ініціативи Європейські дні добросусідства.

На кінець українська спільнота – дорослі, діти, молодь – разом заспівала «Боже, великий, єдиний, нам Україну храни».

«Це була не просто пісня, це була спільна молитва за Україну, за мир, силу, витривалість і справедливість у ці непрості часи», – наголошено на фейсбук-сторінці парафії.

Міністр МЗС України завершив своє відрядження до Польщі візитом до Холма, що поряд із Любліном отримав звання міста-рятівника. ●

eprasa.pl 165a78f1a8

«Од Русаль до Яна» у Зиндрановій

У Музеї лемківської культури в Зиндрановій на Лемківщині 26-27 липня відбудеться свято лемківської культури й традицій «Од Русаль до Яна». У програмі – тематичні зустрічі, екскурсія музеєм, а також лекції, покази виробів рукоділля та конкурси.

Заплановано теж концерт гуртів зі Словаччини та Польщі. Цього року на сцені заходу виступить лемківський фольклорний гурт «Серенча», капела «Знад Ослави», словацькі фольканамблі «Людова гудоба Стропковяні», «Гудобна скупина Алеґро», «Чендеш Орхестра» та інші.

У неділю, 27 липня, день розпочнеться зі служби Божої в церкві св. Миколая у Зиндрановій (початок літургії – 11:00).

Організатор свята – Товариство розвитку Музею лемківської культури в Зиндрановій. Подія відбудеться завдяки ґранту міністра внутрішніх справ та адміністрації, міністра культури й національної спадщини та співфінансуванню ґміни Дукля.

На «Ватру» – до Луґів

Фольклорні колективи, лемківська кухня та гарні розваги – це складники традиційної Лемківської «Ватри» в Луґах біля Добєґнєва, яка цього року відбудеться 25-26 липня.

Цьогоріч у Луґах виступатимуть гурти з Польщі, що у своєму репертуарі мають українські, зокрема лемківські пісні. На сцені почуємо формації «На драбині», «Кичерка», «Лемко Товер», «Нова Фольк», «Ворон», «Троянда», «Гойраки», «Надія» «Горина», «Лем кус» та інші.

Як у минулому, дійство проходитиме над місцевим озером, чому в гарячі липневі дні особливо радіють наймолодші учасники свята.

Ця подія – теж змога придбати музичні платівки, книжки та часописи, видавані лемківськими організаціями.

Верховна Рада визнала депортацію українців з Польщі в повоєнні роки

16 липня Верховна Рада визнала депортованими громадян України, яких у 1944-1951 роках примусово переселили з території Польщі. Про це на своїй фейсбук-сторінці написала депутатка ВР Євгенія Кравчук, дідів якої в 1945 році примусово переселили з-під Перемишля на Тернопільщину.

Законопроєкт внесли ще у вересні 2019 року народні депутати В'ячеслав Рубльов, Олександр Ткаченко та інші.

За законопроєкт № 2038, що вносить зміни до законодавства щодо визнання осіб депортованими, на пленарному засіданні в другому читанні й у цілому проголосувало 284 народні депутати.

«Проєкт же стосується визнання депортованими громадян України, які були примусово переселені з території Польщі у 1944-1951 роках. По суті, це засудження дій тогочасного комуністичного режиму. Близько 750 тисяч людей були примусово переселені з території Польської Народної Республіки у ті роки», – пише у мережі депутатка. Вона зазначає, що переселення, яке мало бути добровільним, «перетворилося на примусову депортацію, репресії, втрату домівок, а для декого життя».

Як подає «Судова юридична газета», Україна визнає депортації народів, національних меншин та осіб з місць постійного проживання на підставі рішень, прийнятих органами влади колишнього СРСР, союзних республік, Польської Республіки, зокрема на підставі міжнародних договорів СРСР/УРСР з Польською Республікою у період 1944-1951 років, як незаконні та злочинні акти, здійснені проти примусово виселених осіб, та визначає відновлення прав громадян України серед депортованих одним із пріоритетних напрямків політичного, соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства.

Депортованими також будуть вважати осіб, які у 1944-1951 роках були примусово переселені як особи українського етнічного походження (що супроводжувалося вилученням майна, встановленням режиму спецпоселень і обмеженням політичних, соціальних, економічних і культурних прав) з територій, де компактно проживало українське населення та які на той час входили до складу Польської Республіки, на підставі рішень, прийнятих органами влади колишнього СРСР, союзних республік, Польської Республіки, зокрема на підставі міжнародних договорів між СРСР/УРСР і Польською Республікою у період 1944-1951 років.

Факт депортації особи підтверджується відповідною довідкою або іншими документами, виданими компетентними органами України, інших держав – колишніх республік СРСР, Польської Республіки (Республіки Польща).

Стаття 7 Закону «Про відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою», яка буде регулювати порядок та умови компенсації депортованим особам, що повернулися в Україну на постійне проживання, передбачає, що вилучені внаслідок депортації будівлі та інше майно по можливості (якщо будинок не зайнятий, а майно збереглося) повертаються депортованій особі або її спадкоємцям натурою. У разі відсутності такої можливості заявнику відшкодовується вартість будівель та майна.

Заяви про компенсацію та повернення майна має бути подано не пізніше трьох років з дня набуття особою статусу депортованої.

Відшкодування вартості вилучених внаслідок депортації будівель та іншого майна депортованій особі або її спадкоємцям здійснюється поетапно протягом 5 років після прийняття відповідного рішення уповноваженим органом. Водночас одноразово сплачується не менше п'ятої частини нарахованої суми. У разі смерті депортованої особи після прийняття відповідного рішення відшкодування здійснюється її спадкоємцю.

Визначено, що особи, які у 1944-1951 роках були примусово переселені як особи українського етнічного походження з територій, де компактно проживало українське населення та які на той час входили до складу Польської Республіки, мають право на одноразову грошову допомогу. У разі смерті особи, зазначеної в частині першій цієї статті, після прийняття відповідного рішення одноразову грошову допомогу виплачують спадкоємцям (дружині або чоловіку, а в разі її чи його відсутності – дітям). Розмір, порядок призначення і виплати одноразової грошової допомоги визначає Кабмін.

eprasa.pl 165a78f1a8

Байдарковий табір біля Валча

Вроцлавсько-Кошалінська єпархія УГКЦ організувала молодіжний сплав байдарками. Він відбувся 7-12 липня біля Валча (Західнопоморське воєводство). За цей час молодь подолала кілька десятків кілометрів річками. Про це повідомлено на сайті єпархії.

«Ми з'їхалися з різних міст. Хтось був тут не вперше, а хтось тільки відкривав для себе цей табір. Уже з перших хвилин між нами з'явилась тепла атмосфера. Увечері хлопці розпалили вогнище і під зорями лунали канони – молитви, що торкалися серця. Співали народні пісні, смажили ковбаски, ділилися історіями. Чужість зникала – ми ставали ближчими», – пишуть Каміла Павленко і Ангеліна Жук, учасниці сплаву, які зробили допис про подію на сайті єпархії.

Кожен день починався з молитви та читання Святого Письма. Звичайно, наприкінці дня учасники збиралися біля вогнища.

Як зазначають учасниці байдаркового табору, насамкінець «були сльози». «Ніхто не хотів їхати. Ми обіцяли собі зустрітися знову за рік. Бо це був не просто відпочинок – це була благодать. Ми приїхали як окремі люди, а поїхали – як родина», – читаємо у повідомленні.

Організатором сплаву став отець д-р Руслан Марцішак, парох греко-католицької парафії в Старґарді.

Фото із сайту Вроцлавсько-Кошалінської єпархії УГКЦ

Президент України підписав закон про множинне громадянство

Володимир Зеленський 15 липня підписав закон, який врегульовує питання множинного громадянства.

«Завдяки множинному громадянству зможемо створити більше реальних юридичних основ для єдності всього нашого великого народу – мільйонів українців на всіх континентах, а також тих представників інших народів, які пов'язали свою долю з Україною», – написав український президент у соціальних мережах.

Раніше, 18 червня, законопроєкт підтримала Верховна Рада. Серед іншого він передбачає, що множинне громадянство зможуть мати діти, які за народженням отримують громадянство України та іншої держави, діти-громадяни України, котрі отримують громадянство іншої країни унаслідок усиновлення, та українці, що автоматично набувають іншого громадянства унаслідок одруження з іноземцем.

Також набуття українського громадянства буде можливим для іноземців, котрі походять з держав, громадяни яких можуть набувати громадянство України у спрощеному порядку. Це ж стосується й українців, що набувають громадянство таких країн.

Більше про множинне громадянство писатимемо у наступних номерах.

Доктор з Ольштина та його стажування в Китаї

Доктор Ґжеґож Літепло з Ольштина пройшов стажування в одному з найсучасніших медичних центрів Китаю, відомому передовими методами малоінвазивної хірургії. Молодий лікар є сином Михайла Літепло, випускника українського класу Бартошицького педагогічного ліцею. Під час перебування там Ґжеґож Літепло працював пліч-о-пліч із провідними торакальними (галузь медицини, що займається хірургічним лікуванням захворювань органів грудної клітки, як легені, плевра, стравохід, діафрагма – прим. ред.) хірургами світу, зокрема з професором Дієґо Гонсалесом Рівасом – світовим авторитетом у галузі уніпортальної VATS (відеоасистованої торакоскопічної хірургії). Знайомство з найсучаснішими технологіями та хірургічними методами дозволили доктору Ґжеґожу Літепло набути практичного досвіду в процедурах, які в Польщі виконують рідко.

Його участь у міжнародному навчанні демонструє як особисті амбіції доктора, так і зростання ролі Польщі у глобальному медичному обміні. Доктор Літепло довів, що лікар з досить невеликого міста, такого як Ольштин, може досягти світового рівня, якщо його підтримують мотивація, талант і належне наставництво. Навчання за кордоном – це не лише особистий успіх доктора, а й можливість для польських пацієнтів скористатися найновішими світовими медичними досягненнями.

Важливо, що доктор Ґжеґож Літепло висловив намір використати набуті в Китаї знання та навички для покращення торакальної хірургії в місцевій лікарні й поділитися досвідом із колегами. Цей дух співпраці та повернення здобутого внеску в спільноту робить його не лише кваліфікованим практиком, а й відповідальним членом медичної професії.

У часи, коли медицина стрімко розвивається і стає все більш міжнародною, приклад доктора Літепло надихає. Він доводить, що досконалість не має кордонів, а відданість, відкритість і глобальна співпраця – ключі до побудови кращого майбутнього в охороні здоров'я.

Стефан ЛАШИН

Фото надав автор новини

Більше новин читайте на сайті: nasze-slowo.pl.
Опрацював на основі повідомлень Павло ЛОЗА

eprasa.pl 165a78f1a8

Сторінки підготували Марія ТУЦЬКА-КОЛОСІВСЬКА, Анна ВІННИЦЬКА
Фото з приватних архівів випускників

До 90-річчя Професора Михайла Дуди

Професору Михайлові Дуді – колишньому диригентові та художньому керівнику хору «Полонина», інструментального колективу «Мрія» й вокально-інструментального гуртка «Струмочок», які діяли у IV Загальноосвітньому ліцеї, – 90 років!

Анна ВІННИЦЬКА,
річник 1984-1988

Особистість та ідеї певної людини можуть продовжувати впливати на життя інших навіть тоді, коли з нею не зустрічаєшся роками. Так є у випадку Професора Михайла Дуди, якого кожен випускник IV Загальноосвітнього ліцею у Лігниці або той, хто мав честь зустріти на своїй дорозі, пам'ятає до сьогодні. Його особистість та харизма відгукуються людям й зараз як у приватному, так і професійному житті. Багато з тих, хто вперше зустрівся у школі з хоровою та естрадною піснею, а також грою на інструментах, нині займається цією справою на професійному рівні.

Професор Михайло Дуда – синонім доброти, щирості, відданості музиці та українському народові. Можна було б ще довго перераховувати, але, думаю, той, хто мав щастя зустріти Його на своїй дорозі, віднайде ці враження у представлених нижче спогадах. Я теж їх віднаходжу, оскільки, навчаючись у лігницькому ліцеї в 1984-1988 роках, могла відчути доброту, теплоту та харизматичність цієї особистості. Розвиваючись музично, мала ще й велике щастя допомагати Професору при переході на зупинки та під час виїзних концертів – таких, як я, було багато, бо кожен горнувся до Нього. Пам'ятаю, коли після випуску ми перший раз зустрілись під час з'їзду випускників у Лігниці, Професор упізнав мене за голосом та дотиком долоні – ці емоції відчуваю до сьогодні. Він був для нас немовби батьком, який пригортав усіх до свого серця, і за це Йому сьогодні дякуємо.

28 липня колишньому диригентові та художньому керівнику хору «Полонина», інструментального колективу «Мрія» та вокально-інструментального гуртка «Струмочок» виповнилося 90 років! Отож пропонуємо увазі читачів «Нашого слова» спогади колишніх учнів ліцею, а Професору Михайлові Дуді бажаємо довгих років життя у здоров'ї! ●

eprasa.pl 165a78f1a8

Маруся ІВАНИК-ЯЦИЛА,
річник 1972-1976

Таке велике Свято – це нагода, щоб подякувати Вам за надзвичайний внесок у життя неповторної школи – українського ліцею в Лігниці.

Ви, наш Маестро, були не тільки вчителем музики. Ви були для нас великим натхненням та зуміли з небувалим талантом прищепити любов до пісні й музики.

Ви навчали нас не тільки як професійно співати та грати на інструментах, але як любити й шанувати музику. Це Ви підкреслювали, що незалежно від того, чи в залі присутні 100 глядачів, чи лише один, виступаємо однаково, бо це пошана до музики.

Ваша особистість була й залишається особливою. Бути Вашою ученицею стало великим щастям і привілеєм.

Завжди подивляла я Ваше почуття гумору й те, як блискуче Ви розповідали жарти, щоб дати нам передишку. Поєднати абсолютну дисципліну з тонким гумором уміли лише Ви, Пане Професоре.

Коли сталася трагедія і Ви втратили зір, то виявили небувалу силу духа. Не підкорились долі, а повернулись до професії на подив усієї української громади Польщі.

Ваш прояв нескореності надихав і надалі надихає цілі покоління.

Дякуємо Вам, Професоре, Вашій дружині Стефанії й дочкам Олі та Асі, які допомогли Вам повернутись до музичної діяльності. Їхня посвята і відданість неоціненна.

Цей момент, коли малесенькі донечки допомагають татові приходити на проби й вийти на сцену, завжди викликав захоплення та зворушення і в учнів, і в глядачів.

Ви – Диригент, Ви – Педагог, Ви – велика, нескорена, добра Людина.

Велика Вам вдячність і низький уклін.

Вітаємо Вас з ювілеєм 90-ліття та бажаємо щастя, здоров'я і радості.

Многая і благая літа, Професоре! ●

Марійка ТУЦЬКА-КОЛОСІВСЬКА,
річник 1977-1981

«Від Бога наша пісня, наша мова,
Від щедрості ми сущі на віку,
Від Божої любові колискова
Нам душі оспівала в сповитку.
Тернова нам стелилася дорога,
Та ми на манівці не відійшли.
І пісню, подаровану від Бога,
Ми чесно хоронили від хули»
(І. Білозір)

Пам'ятаю: мене завжди тягнуло на сцену – чи то родинна традиція, чи успадковане по бабці Марійці хорове мистецтво. На сцені Народного дому в Перемишлі я виступала з дитячих літ. Було це разом з дитячими, молодіжними й театральними гуртками. Однак, коли до нас у Перемишль приїхала «Полонина» – хор IV Ліцею в Лігниці, мені захотілося у ньому співати, хоча те саме робила і в Перемишлі. Гурт молоді, незрячий диригент та створений ним хор, який заворожував співом, майстерністю і теплом ставлення одне до одного, до глядача. Оваціям не було кінця.

Моя мрія збулася. В 1977 році я потрапила у лігницький ліцей. Це був найважчий для школи рік. У вересні кураторія відкликала з посади директорку Ірину Снігур, а нам, учням, казали йти на початку нового навчального року до І Ліцею в сусідній школі. Молодь одностайно сказала, що не піде. Учителі нас підтримали й проводили уроки. Постало питання – бути школі чи не бути? Врешті призначено нового директора. Ним став Ян Бекас. Усе ніби повернулося на свої рейки, хоча атмосфера була дуже важка, всі були пригнічені. Як кожного вересня, почались репетиції гуртків, перший клас іде на зустріч і прослухання з професором Михайлом Дудою. Надійшла моя черга.

Розповідаю про себе: співала у Перемишлі, грала на мандоліні й вчилася грати на бандурі, але покинула, бо переїхала на навчання до Лігниці. Професор приділив мене до сопрано і відправив грати на мандоліні, чого я, чесно кажучи, не дуже любила. Тому почала просити його, щоб відпустив мене з гуртка мандоліністів. Однак він ніяк не погоджувався. Тоді на мій захист стала пані Стеня – дружина Михайла Дуди, кажучи: «Михале, дай їй спокій, вона буде „конферансьєркою" займатися». І так увільнила мене від мандоліни.

А репетиції хору давали мені велике задоволення і радість. Тут панувала неймовірна дисципліна. Ніхто не смів запізнитись чи говорити в час проб.

8-9.

eprasa.pl 165a78f1a8

Продовження з 6-7 сторінок

Незрячий Професор знав нас з барви голосу, тембру і дотику рук! Так лишається до сьогодні, коли дзвоню йому телефоном чи заїжджаю у Лігницю провідати нашу школу, місто молодості й найкращих літ.

Дівчата наввипередки намагалися асистувати Професору і проводжати на репетиції, з репетицій, на сцену чи зі сцени. Він до цього завжди ставився з гумором та доброзичливо. Репертуар, який підбирав для нас, був несамовитим, ідейним, українським до кісток, від А до Я. До сьогодні, коли чую пісню «Ой, Дніпро, Дніпро» чи «Ой, зійшла зоря над Почаєвом...» та шевченківські пісні, сльози котяться обличчям. Було також багато лемківських пісень. Кожен виступ хору – чи у філармонії, чи сільському клубі – мав бути заспіваний від душі й серця. Зустріч з публікою була завжди завершена на високій ноті. Солісти, інструменти, сценічний одяг – сам Професор завжди питав дівчат перед виходом на сцену: «Як там моя фризура?» Зустрічі з батьками, друзями – у цілій Польщі: від Перемишля до Щеціна, від Бань-Мазурських, Кракова, Вроцлава до Варшави, Зеленої Гори, Кошаліна. Ґданськ і Сопот. Люблін і Гайнівка. Десятки концертів і кілометрів.

Професор Михайло Дуда все своє життя присвятив нам, учням, дав змогу пізнати українське музичне надбання. Слухав багато хорових творів, записував Брайлем ноти й переказував нам в нотному записі. Праці було неймовірно багато, а ще й з «матеріалом» без музичної підготовки, яким були учні. Професор зумів знайти серед нас музичні діаманти чи просто захопити молодь музикою. Рівень співу сягав професійного. У професора Михайла Дуди була «Мрія» – це ансамбль мандоліністів, і ще друга, про яку тоді нікому не говорив... Вона була і в мене: заспівати в Україні. І мрії збуваються.

Після навчання в Ягеллонському університеті повертаюсь до рідної школи як вчителька, вихователька лігницького ліцею. За час студій я мала змогу часто бувати в Україні. Познайомилася з безліччю цікавих людей та почала здійснювати свою мрію – привезти хор «Полонина» в Україну. Учні нашої школи багато вчили про Україну та, на жаль, наживо ніколи її не бачили. Їдемо в перше українське турне. Нашим партнером є хор «Щедрик» зі Стрия. Лігницький хор взяв у репертуар музику церковну та патріотичну. Професор неймовірно переживав, хвилювався. Пройшли концерти у Стрию, Трускавці, Моршині та Львові в кінотеатрі Довженка з гуртом Олега Кульчицького, а також на стадіоні з синьо-жовтим прапором. Мрія здійснилася. Коли співали «Боже великий, єдиний» люди ставали на коліна і складали руки. Вони плакали, і ми стримували сльози радості.

Коли повернулись до Лігниці, щасливі, з великим успіхом, зародилася думка, щоб здійснити професійний запис хору. Професор погодився. Інтенсивно йшли проби. Репертуар був готовий. У Мюнхені домовилась з друзями про запис, знайшли спонсора, що оплатить студію, але забракло коштів на житло, харчування і проїзд. На цей час не було ані проєктів, ані обмінів. Мрія не здійснилася, але виникло нове бажання поїхати в Україну. Нашим партнером став продюсер, піаніст, заслужений діяч мистецтв України Сашко Горностай, той самий, що організував українське турне Квітки Цісик. Професор Михайло Дуда зрадів, хоча побоювався, чи вдасться, чи зможемо виступити на рівні. Це ж Україна – там стільки чудових хорів. У школі погодились нас відпустити. Підготували нові костюми, Професор вибрав новий репертуар. Їдемо. Траса – довга, важка, цікава. Щоденно – концерт: Львів, Тернопіль, Бережани, Житомир, Київ, Канів і Почаїв, де мали заспівати перед іконою Божої Матері нашу пісню «Ой, зійшла зоря над Почаєвом». Ведемо хористів до монастиря – тоді ще православного, московського патріархату. Зупиняє нас монах, не впускає до середини, розпитує, хто ми, чи православні. Почувши що і православні, і греко-католики, вирішує не допускати до ікони. Усе ж таки наша молодь знайшла вхід та щасливо потрапляємо до середини. Однак співати нам не дозволяють, шарпають, виганяють. Професор Михайло Дуда кличе нас до себе і каже: «Виходимо та співаємо перед церквою». Молодь блискавкою зібралась, стала в ряди на східцях перед святинею і заспівала на всю силу «Ой, зійшла зоря над Почаєвом, стала». У цю мить збіглись монахи, люди, які були на території монастиря, а хор співав-молився. Професор закінчив диригувати й сказав: «Мати Божа нас почула, і Україна – також». Не менш зворушливими були концерти в Києві та Каневі. Я розуміла емоції, переживання Професора. Хор справився, зустріч з Україною здійснилася. Професор Михайло Дуда прекрасно обрав репертуар і підготував хористів. Він точно знав, що нам треба співати. Це було напередодні Незалежності України.

Пане Професоре, дякую Вам за чудовий час, здійснення наших мрій, за формування нашого покоління, нашої свідомості, за любов до пісні.

У Ваш ювілей бажаю міцного здоров'я, вдоволення з добре виконаної праці, гордості за труд й любов, за красу того, що рідне, своє, невмируще. Ви для мене зразок самовідданості ідеї мистецтва та сили духу. На многії і благії літа!

«Минуле ніколи не минає.
Воно любить ховатися у піснях і мріях,
У спогадах і у куточку серця». ●

Мирослава ЛЕСЬКІВ-ГАНАСКО,
річник 1981-1985

Як і коли я дізналась про ліцей у Лігниці – не пам'ятаю. Він, певно, був закладений непомітно у мої жили Батьками. Коли в школі вчителька запитала, хто де хоче вчитися, то, пам'ятаю, я просто встала і сказала, що йду до Лігниці. Тобі 13 років – і ти їдеш з хати у школу кілометрів десь за 500. Навіть не варто писати тут, що без мобілки, у батьків і домашнього телефону не було.

Перший день на Хойновській. У залі № 13 сидить 12 таких, як ти. Напевно, не треба вам розповідати, що вони для мене залишаються сестрами до сьогодні. Раптово до кабінету вбігає якась весела дівчина, кладе на столі різні скарби: лінійки, транспортири, математичні компаси (шко-

eprasa.pl 165a78f1a8

ла першокласникам придбала, бо тоді були часи кризи) – та вітається: «Я Аська, будемо разом в класі. Завтра по обіді на світлиці буде слухання до хору».

Яке слухання, який хор, де ця світлиця? Не було часу думати. Не було часу мислити, розглядати, тужити, нити, плакати за хатою, депресувати чи що там сьогодні є модним. Життя завирувало і пішло блискавкою. Наша школа моментально всмоктала нас у свій організм. Це була ідеальна, на мою думку, інституція, де вчителі, вихователі, кухарі й прибиральниці від 1 вересня кожного року ставали батьками для наступних чужих дітей – для нас. А навчання, кількість та насиченість післяобідніх занять не дозволяли нудьгувати чи тужити.

Як дівчисько без музичної освіти співало в хорі «Полонина» і грало в шкільному оркестрі? Скажу вам – гарно!

Процес навчання був простим і непомітним.

На прослуховування до світлиці всі прийшли пунктуально. Чекали, до кінця не знаючи кого і чого. Тоді в зал увійшла Ася, а за нею з'явився Він – Професор Михайло Дуда і його собачка.

І тут – мала порада всім майбутнім вчителям і вихователям: щоб вас шанували та любили вихованці, згадували з трепетом серця, зробіть перший крок – шануйте своїх учнів. Бо з появою Професора у дверях у мене миттєво пропав страх, трепет, стрес. Я відчула спокій і зрозуміла, що тут мені буде добре, що тут на мене чекають, я важлива. Професор Михайло Дуда, геніальний диригент, мультиінструменталіст, знавець музичної спадщини світу, вчитель і вихователь поколінь, кожному і кожній приділяв свою увагу, вірив у нас. Звісно, були серед нас ті, хто закінчив музичні школи. Вони, зрозуміло, стали лідерами. Проте більшість не вміла навіть прочитати нот, не те що грати чи співати на голоси, а Професор зумів нас причарувати теплим голосом, ласкою, добротою і вишліфувати в потужний хор та оркестр. І ніхто не підписував нот!

Тоді я дізналась, що співаю альтом. Тоді ж почала грати на (другій) мандоліні, а з часом і на електричній. Тоді я вперше почула церковну, достойну, музику.

Почула про Бортнянського. Закохалася у музику українського бароко. Тоді... почала Жити.

«Іже Херувими», «Достойно», «Отче наш», «Почаївська», «Ой, верше», «Нова радість», «Вічний революціонер» – назви творів, які ми виконували, я можу перечитувати ще і ще, і підспівую їх собі до сьогодні, бо, пане Професоре, я і тепер зберігаю свої два лігницькі шедеври: мою енциклопедію знань про українську мову («зошитище», де записувала все важливе з уроків Професора Івана Співака) та хорові партитури «Полонини».

Цього року якось до мене потрапили записи наших виступів у Сопоті у 1983 і 1985 роках. Я їх дала оцифрувати та зараз дивлюся на нас та на Вас, пане Професоре, і дякую Батькам, що відкрили мені світ, а Ви мене у цьому світі великому прийняли й збагатили знанням, вмінням, любов'ю до рідного і вірою в себе.

Обіймаю думками й серцем. Бажаю здоров'я та співаю Вам альтом: многая літа, Професоре мій! ●

Ірина СПОЛЬСЬКА-МОКЛЯК,
річник 1982-1986

Свою розповідь почну з того, що лігницька школа не була моїм першим вибором. Я вже подала документи до одного з перемиських ліцеїв. Тоді якась товаришка, не пригадую сьогодні її прізвища, розказала мені про активну діяльність художніх колективів у одному тоді у Польщі українському ліцеї (у Ґурові-Ілавецькому на той час існував український клас «Б» при польській середній школі). Це стало для мене поштовхом, щоб змінити рішення. Щиро кажучи, довго не розмислювала, оскільки вже змалку сцена була моєю великою пристрастю, моєю любов'ю.

Набагато раніше чула я про дві легенди цієї школи: диригента Михайла Дуду та Генрику Дмитрієву. Приїжджаючи до Лігниці, я одразу знала, що не можу бути осторонь шкільної художньої діяльності й записалась до хору «Полонина», інструментального колективу «Мрія» та вокально-інструментального гуртка «Струмочок».

У танцювальному колективі виступала як гостя, доповнюючи співом весільний обряд на Фестивалі української культури в Сопоті 1985 року.

На репетиції хору ходила охоче завдяки великій харизмі, професіоналізму професора Михайла Дуди та відчутній гарній атмосфері серед хористів. Праця диригента не обмежувалась лише вивченням нових творів. Були й уроки емісії голосу (процес утворення голосу під час співу або декламації – прим. ред.), правильного дихання. Мені особисто найближча духовна музика, яка має здатність сягати глибини душі, й тому я залюбки її виконувала. Незабутньою була участь нашого хору в Днях церковної музики в Гайнівці, де ми завоювали одне з перших місць. А рівень цього міжнародного фестивалю був неймовірно високим. Сьогодні можу сказати, що без «Полонини», імовірно, не стала б згодом членом Молодіжного хору «Тисячоліття» та варшавського Камерного хору, що працювали під керівництвом видатного маестро Ярослава Полянського. Тут я шліфувала свої вокальні вміння, основам яких завдячую професору Михайлові Дуді.

Не менш цікавим досвідом була участь у «Мрії», де я грала на металофоні. Робота диригента з таким колективом була дуже складною. Нелегко навчити молодих музикантів, яких було кількадесят. А серед них – мандоліністи, гітаристи, ксилофоністи, барабанщики та акордеоністи. Ще врахуймо, що диригент – незряча людина, і не всі члени колективу знали ноти, мали музичну освіту. З творів, які ми виконували, запам'ятались «Вічний революціонер» та «Ставок заснув». З обома колективами їздили усією Польщею. Виступали, наприклад, у Сопоті, Варшаві, Кракові, Ґданську, Слупську та інших містах. Неймовірним переживанням для мене було виконання пісні «Степом» у супроводі хору та акордеону в Краківській філармонії.

10-11.

eprasa.pl 165a78f1a8

Продовження з 8-9 сторінок

Співала я також у вокально-інструментальному гуртку «Струмочок», художнім керівником якого був теж професор Михайло Дуда. Спершу виступала в дуеті з Беатою Вуйцік, а згодом як солістка. Беата була обдарована чудовим, дзвінким сопрано – наші голоси добре разом звучали, гармоніювали. Ми виконували, серед інших, пісні Романа Дрозда «Заспівала б я про весну...» та «Не плач, не сумуй...», які дуже сподобались публіці на фестивалі в Сопоті 1983 року. Як солістка я мусила взяти на себе ще більшу відповідальність за бездоганне виконання творів. Неоціненними виявились тоді влучні зауваги й вказівки професора Михайла Дуди.

Жаль було мені прощатись з лігницькою альма-матер, з учителями, друзями, а найбільше з професором та колективами. Як я його запам'ятала? Як усміхнену, привітну людину, великого професіонала, незабутнього і невтомного наставника цілих молодих поколінь, зрівноваженого, надзвичайно терплячого й культурного.

Дорогий пане Професоре! Дякую Вам за велику роботу, яку Ви виконали. Ви зробили безперечний вагомий внесок у розвиток української культури. Підтвердженням цього стала відзнака «Вірний предкам», яку Ви отримали 2015 року на XXXIII Лемківській ватрі у Ждині. Як Ви сказали тоді на ватрянській сцені: «Усе у своєму житті я робив не для фінансової користі, але для нашої молоді й для України».

З Днем народження! Бажаю, щоб Ваша життєва чаша була переповнена щастям, здоров'ям і любов'ю, щоб усі Ваші мрії обов'язково збувалися. Нехай Бог Вас благословить ще на довгі роки життя! ●

Тетяна ЧОРНА-НАКОНЕЧНА,
річник 1983-1987

Про Професора Михайла Дуду неможливо говорити інакше, ніж з великою повагою й теплом. Не тому, що «так треба». Просто інакше не виходить.

Учителів у лігницькому ліцеї ми поважали – кожен з них мав авторитет і свій стиль. Іноді, трохи жартома, ми давали їм «м'які» прізвиська: «Цьоця», «Ясьо», «Няньо». Це був спосіб зняти дистанцію між нами й дорослими, трохи пом'якшити нав'язану дисципліну. Але Професорові Михайлу Дуді ніхто ніколи не придумав прізвиськ. Навіть більше – ніхто не говорив про нього просто «Дуда». Завжди – «Професор». З великої літери. З повагою. І не лише офіційно, а й у розмовах між собою, на перервах, у спогадах.

Він ніколи не був об'єктом жартів чи пліток, не мав з учнями жодних конфліктів. І не тому, що був строгий – навпаки, він уособлював доброту й спокій. Навколо нього завжди була якась особлива атмосфера, яку важко описати словами. А ми? Ми у стосунках з ним ставали кращими людьми. Просто відбивали світло, яке він випромінював.

У ті часи, коли школа загалом як інституція не надто зважала на емоції учнів, а партнерські стосунки були рідкістю, Професор Михайло Дуда вирізнявся своєю поведінкою: завжди добрий, завжди уважний, завжди готовий вислухати. Я не пам'ятаю жодної ситуації, щоб хтось у його присутності відчув себе приниженим чи непомітним. Для нас, молодих, часом бешкетних і розгублених, він був тим, хто бачив у кожному людину, давав простір, не судив згори.

Повага, яку ми до нього мали, не була результатом страху або авторитету, хоча останнього йому не бракувало. Це була повага до його людяності. До того, що він бачив у нас партнерів, навіть якщо нам було по шістнадцять.

З нагоди 90-літнього ювілею хочу висловити Професорові найщирішу подяку й пошану за його тихий авторитет, за світло, яке він випромінював і яке залишилося в нас. Многих, благих літ Вам, Професоре! ●

Петро БАРАН,
річник 1984-1988

Як юний слупщанин я мав нагоду з подивом дивитися і слухати концерти лігницьких ансамблів. Хор, оркестр, танцювальний колектив – візитівка IV Загальноосвітнього ліцею – завжди захоплювали українську молодь. Для мене це був також стимул вступити в лігницьку школу.

А там – гуртожиток і особи, люди, особливі персони, які керували життям школярів. Серед них – Професор Михайло Дуда. Від перших днів можна було стати членом артистичних ансамблів. Я хотів співати. Згадую перші прослуховування. Перша особиста зустріч з авторитетом диригента хору справила на мене велике враження. Потім першокласники мали окремі заняття: Професор хотів нас докладніше перевірити та підготувати до співу в основному складі хору.

Копітка, тяжка праця Професора Михайла Дуди була дивовижною і надзвичайно плідною. Думав я тоді й сьогодні теж: як це – читати пальцями ноти, вивчити їх на пам'ять, співати за ними та ще й навчити інших. Це неймовірно! А при цьому – усмішка, гумор, пам'ять, музична уява, серце й терплячість. Він упізнавав нас за голосом, знав кожного, називаючи наші імена.

Це Професор був для мене стимулом, щоб іти в музичну школу, а потім у музичну академію. Без праці Диригента «Полонини» не зміг би я цього зробити. А було нас таких більше. Деяким Він пропонував стати перед хором й диригувати в час концерту вибраним твором. Ніколи про таке я тоді навіть не подумав би.

eprasa.pl 165a78f1a8

Завдяки цій відданій людині пізнав я українську хорову музику – церковну, народну, класичну. Кожен з нас, хористів, вчився та поглиблював своє українство та свою релігійну духовність саме через спів. Тут згадаю також про розуміння та пошану в ставленні «православний – греко-католик». Ми співали, а Професор диригував у церквах і греко-католицьких, і православних.

Завдяки Йому не один священник та єпископ гарно володіє голосом під час богослужінь чи молитви. Не один диригент інших українських хорів у Польщі й за кордоном зрадів, приймаючи до ансамблю випускника лігницького ліцею.

Для мене – це тихий, справжній Герой. Його життя і праця – неоціненний внесок у життя молодих українців.

З перспективи років я зрозумів, що Його копітка, тяжка щоденна праця зі шкільним хором та оркестром – це просто дивовижний подвиг. А плоди? Коли дивлюся на свої молоді роки, усвідомлюю, що рівень хору, оркестру, якими захоплювався я в час концертів, фестивалів, допоміг не одному хлопцеві й не одній дівчині обрати лігницький ліцей, там радіти кожній репетиції та бути гордим членом «Полонини» в час концертів.

Інтеграція старших з молодшими учнями школи, музичний розвиток, будування патріотизму та любові до всього, що українське, знання музичної літератури, всебічний розвиток, врешті особистий приклад життя Професора та вдячність за це залишаться в мені до кінця життя. ●

Анна ПОЛЕНИК-ЮНКО,
річник 1985-1989

Коли закінчувала початкову школу в Браневі у 1985 році, вирішила піти своїм, тоді ще дитячим шляхом, сповістивши Батьків, що хочу навчатися в лігницькому ліцеї.

«А Ґурово? А Бранево?» – питали мама й тато. Казали: «Будеш близько».

«У Лігниці хороший хор», – відповідала я. Говорила так, бо дивилася концерт на фестивалі в Сопоті. У Лігниці багато гуртків й оркестр, і танцювальний ансамбль. Ще кидала їм, що в Браневі не маю змоги спілкуватися з ровесниками, а в Лігниці будуть «свої». Не думала про рівень навчання. Оскільки вчилася на відмінно, зрозумілим було, що в Лігниці воно буде на найвищому рівні. І було.

Перші дні. Гуртожиток. 12 дівчат у кімнаті. Я проплакала два місяці в ліжку. Це була велика зміна для людини, у якої все дитинство пройшло в особняку у власній кімнаті. Але впоралася завдяки чудовим дівчатам поруч й позашкільним заняттям. Не повернулася додому, бо сама прийняла рішення.

Професор Михайло Дуда забрав нас на прослуховування голосу й музикального слуху. І взяв мене в хор та оркестр, а пані Генрика Дмітрєва – в танцювальний ансамбль. Що може бути кращим у цьому віці у Лігниці? Нічого!

Почала займатися у цих гуртках. Оскільки професор Михайло Дуда як незряча особа потребував допомоги в пересуванні, то запитав, хто хоче забирати його з автобусної зупинки. Я зголосилася йому асистувати.

Професор ставився до нас усіх як рівних собі. Нікого не висміював за відсутність чи голосу, чи музикального слуху. Кожен був для нього важливим. Почалася найкраща в моєму житті пригода. Професор кожного разу розповідав дуже цікаві історії зі свого, і не тільки, життя. Просто енциклопедія знань – музичних, суспільних, людських! Професор Михайло Дуда ніби замінював мого батька Славка, з яким був обмежений контакт, адже в батьківському домі тоді ще не було телефону.

Професор Іван Співак – наш вихователь (класний керівник в Україні – прим. авт.) – виховував мене ідейно, був наставником, психологом і терапевтом в одному. Професор Михайло Дуда був від усього іншого: від любові, від душі та серця і передусім від музики. Завдяки професору я здійснила свою дитячу мрію – навчилася грати на музичному інструменті мандоліна. Завдяки професору навчилася співати з нот у хорі. Завдяки йому була учасницею концертів на Ясній Горі у Ченстохові, у Стрию, Львові, Почаївській лаврі й багатьох інших місцевостях.

Пане професоре, вітаю Вас з Днем народження! Я Вас люблю й дякую за усе, що Ви зробили для мене. Велика пошана для Вас, Вашої дружини й дітей. ●

Іван ШУМАДА,
річник 1985-1989

Сьогодні, після сорока літ з моменту, коли я вперше зустрів Професора Михайла Дуду, черговий раз усвідомлюю, що ця зустріч є однією з тих, які мають вирішальний вплив на все моє життя.

П'ятнадцятилітнім хлопцем приїхав я у вересні 1985 року до гуртожитку IV Загальноосвітнього ліцею в Лігниці, щоб вчитися тут самостійності, шукати самосвідомості та досягнути зрілості, а за нагоди здобути в цій школі середню освіту. Попри амбітні плани, перші тижні життя в гуртожитку не були легкими. Залишивши рідну хату, так само як мої однокласники, переживав я тугу за батьками й страх перед новим. У цьому неспокої підсвідомо народжувалася потреба авторитету, який визначить напрямок у новому етапі життя. Саме тоді, у цій метушні емоцій, було мені дано зустріти людей, котрі «вказали азимут», скерували, куди і як маю стреміти до своєї мети.

12-13.

eprasa.pl 165a78f1a8

Продовження з 10-11 сторінок

Ними стали мій вихователь професор Іван Співак та мій диригент і другий вихователь професор Михайло Дуда. Професор Співак викликав у нас повагу своєю, на перший погляд, доволі суворою вдачею і вимогливістю та асоціювався зі старозавітним пророком, який в ім'я істини й справедливості міг різко встановити дисципліну. Тим часом професор Дуда той самий послух і дисципліну здобував своєю лагідністю та терплячістю. Отак «Закон і Благодать» – Старий і Новий Завіти – в особах двох моїх авторитетів стали основою, на якій почав я будувати свою особистість.

Професор Михайло Дуда – особистість абсолютно унікальна. Єдиний з-посеред наших вчителів Він не отримав від учнів жодного прізвиська. Михайла Дуду всі називали просто – Професор, і це вже виходило поза узвичаєне в ліцеї звернення до вчителів. В учнівській говірці Професор був тільки один – Професор Дуда. Він один серед педагогів не мав жодних офіційних засобів впливу на своїх підопічних – не мав журналу для оцінок і зауважень, яким міг би дисциплінувати учнів, як інші вчителі. Це тому, що хор та інструментальний гурток не були шкільними предметами й участь у них була добровільною. Професор не міг навіть стежити за нашою поведінкою та нашими жартами, бо цього просто не бачив. Ми часто забували, що Він незрячий. Проте те, що Професор не міг бачити очима, не означало, що Він не бачив серцем. Завжди бачив нас дуже добре і відчував наш духовний та фізичний стан. Був готовий вислухати, зрозуміти кожну емоцію молодої, незрілої ще людини: злість, розчарування, почуття несправедливості, але також слабкість, страх чи лінь. До Професора можна було прийти з кожною бідою. Він приділяв нам свій час, даруючи розуміння та мудру пораду. Він знав чи не про більшість любовних історій мешканців гуртожитку. Разом з ними переживав любовні захоплення й біль розлуки. Його любов до учнів, лагідність і тепло викликали в нас довір'я та ентузіазм до праці над собою. Кожен, хто мав можливість спілкуватися з Професором, шукав з Ним контакту. Дівчата ставали в чергу, щоб після репетиції відвести Його на автобусну зупинку, адже це була добра нагода, щоб поділитися чимось наболілим і отримати розраду. Усі намагалися, щоб Професор був задоволений нами й ніхто не хотів Його підвести. Коли траплялися ситуації, що хтось не вивчив хорової партії або пропустив забагато репетицій, Професор завжди був готовий простити й дати черговий шанс, а ми користувалися з цього кредиту довір'я.

Особливою рисою Професора була терплячість. Увесь свій музичний талант і педагогічну кар'єру Він присвятив своєрідній сізіфовій праці. Протягом кількох десятиліть працював із молоддю, яка приходила до ліцею без жодної музичної освіти, без уміння читати ноти, без елементарного знання про світову чи тим паче українську музику. Професор терпляче й послідовно, обережно, щоб не сполохати, вчив кожного з нас ставити незрозумілі крапки та риски на п'ятилінії, а потім замінювати ці знаки на звуки. І тут починався справжній феномен. Сьогодні багато з тих наляканих тоді й музично неосвічених школярів стали самостійними хормейстерами, диригентами, музикантами, церковними співцями, а дехто навіть оперними співаками, композиторами чи викладачами в музичних установах. З кожним новим шкільним роком Професор починав наново і ніколи не знеохочувався. Багато з нас саме в гуртожитку на вулиці Хойновська 98 в Лігниці, в будинку, який був для нас тоді центром світу та якого сьогодні вже навіть немає, вперше в житті мали можливість взяти в руки музичний інструмент – мандоліну, акордеон чи гітару, щоб після кількох місяців наполегливої праці виступити на концерті.

Професор приходив до гуртожитку значно раніше, ніж мала початися репетиція хору чи оркестру. Саме тоді він вчив писати ноти – чорні або білі, на черговій лінії чи полі поміж лініями – в наших зім'ятих нотних зошитах. Перед кожною репетицією нашого інструментального гуртка «Мрія» мусив налаштувати кільканадцять мандолін, мандол і підготувати інші інструменти. Робив це завжди зосереджено, але неодмінно з усмішкою. Його залученість у працю значно виходила за межі професійних обов'язків – це було покликання і своєрідна життєва місія. Професор її виконав на відмінно. Він не лише навчив музичної абетки, але влив у нас любов до музики, відкрив у кожному це живуще незбагненне джерело, яке дало нам енергію для духовного розвитку. Завдяки Професору ми мали змогу захопитися українською піснею, рідним багатоголоссям, гармонією та динамікою музики. Результатом наших музичних вправлянь у інтернатській світлиці були потім цілі вечори спільних співів на сходах гуртожитку. Чи не кожен учень, навіть той, хто не співав у хорі, власноруч переписував від старших друзів зошит із піснями, щоб потім їх вивчати й співати.

Наполеглива та жертовна праця професора Михайла Дуди принесла надзвичайні результати – відкрила нас для духовного, культурного й національного розвитку, пробудила нашу вразливість на красу, мистецтво, почуття. Через музику почала формуватися в нас національна гідність, бо ми мали змогу усвідомити цінність, багатство та історію нашої культури. Врешті відкрила нас для надбань світової музики. У часи, коли не було ще інтернету і сучасних носіїв звуку, а платівки CD лише ставали доступними, ми різними шляхами: з радіо або на магнітофонних плівках – знайомилися з музикою світових велетнів: Баха, Моцарта, Вівальді та інших.

Особливим досвідом, який був результатом праці професора Михайла Дуди, став перший в історії нашого ліцею виїзд шкільного хору «Полонина» в Україну в 1988 році. До цього моменту ми знали її лише з розповідей, книжок та уроків української мови. Ще до проголошення самостійності України й до виходу Української греко-католицької церкви з підпілля ми могли відвідати західні землі нашої батьківщини. У той час ще дуже помітним був радянський режим, який обмежував в Україні свободу слова, рідної мови й релігії.

eprasa.pl 165a78f1a8

Незабутніми для нас моментами були ті, коли на українських сценах Львова, Стрия та інших міст наш хор «Полонина» під диригуванням професора Михайла Дуди виконував церковні твори досі замовчуваних українських композиторів, яких радянська влада намагалася до того часу перефарбовувати на російських. На виступах глядачі вставали зі своїх крісел і вже до кінця концерту не сідали, бо вперше за десятиліття могли разом з нами голосно молитися словами молитов «Отче наш», «Богородице Діво» та почути інші церковні твори. Крім атмосфери духовного відродження, можна було відчути потугу народного пориву. Краса і сила церковної музики вийшла тоді поза рамки естетики, показала, як люди об'єднуються у спільноту, а також виявила зв'язок з минулими поколіннями, які за причетність до свого народу і вірність своїй мові та релігії були протягом століть переслідувані, морені голодом, піддані тортурам та знищенню. Ці переживання були початком мого свідомого рішення, щоб зробити все, однак не згубити, не дати забрати того надбання моїх предків, за яке був замордований мій Дідо і сиділа в тюрмах та концтаборі моя Мама. Це був час мого свідомого рішення не дозволити асимілювати себе та докласти всіх зусиль, щоб ці цінності передати колись своїм дітям.

Думаю, що до часу наших концертів в Україні навіть професор Дуда – наш диригент і наставник – не усвідомлював, які незвичайні та виняткові результати принесе Його щоденна, тиха, копітка, але наполеглива й послідовна робота. Тоді, вочевидь, виявилося, що наш Професор – не міфічний Сізіф, а євангельський Сіяч, який зумів засіяти в нас зерно правди та любові, що згодом у багатьох проросло в рясні плоди.

Згадані концерти в Україні відбулися в час, коли я вже закінчував навчання в лігницькому ліцеї. Після іспиту зрілості треба було почати черговий етап уже більш самостійного студентського життя. Протягом наступних років неодноразово ще приїздив я до Лігниці на репетиції та концерти «Полонини», але вже як студент шукав можливостей музичного розвитку в нових місцях. Захоплення хоровою, зокрема церковною, музикою, яке перейняв я від професора Михайла Дуди, спонукало мене до участі в діяльності інших українських студентських хорів. Спершу це був хор «Тисячоліття» під диригуванням Ярослава Полянського, потім – хор люблінських семінаристів «Мойсей», який очолював отець Богдан Дрозд, згодом – хор «Синтагма». Його вели брати отець Богдан і Роман Дрозди, які є учнями професора Михайла Дуди. Врешті опинився я в Перемишлі, де кілька літ мав честь співати в Катедральному церковному хорі, яким диригував мій друг Ярослав Вуйцик, що його знаю ще з часів ліцею. Очевидно, він також є учнем Професора Дуди. Ярослав Вуйцик також став директором Регентського інституту – першої післявоєнної дяківської школи в Перемишлі. Тут викладачами були професори з Львівської музичної консерваторії та Українського католицького університету. Отже, рівень занять був досить високим, і після двох років навчання випускники інституту отримували свідоцтво, яке дає право виконувати обов'язки професійних дяків. Таким дяком – церковним співцем – став і я разом з моїми старшими дітьми.

Не було б цього шляху і моє життя могло б виглядати зовсім по-іншому, якби сорок років тому не зустрів я на своїй дорозі професора Михайла Дуду.

Дорогий Пане Професоре! Я Вам безмежно вдячний за всю любов і мудрість, які отримав від Вас. Дякую за Вашу працю, Вашу жертву і Вашу віру, що все це не даремно. Цілую Ваші талановиті руки й постійно пригортаюся до Вашого батьківського серця. ●

Аня ҐЕЛЯ,
річник 1987-1991

Ті роки, які я пережила в лігницькому IV Ліцеї, залишаться на все життя в пам'яті, в душі, в моєму серці. Велика заслуга у цьому наших професорів та професорок, котрі передали кожному, серед іншого, неминущі життєві цінності, незалежно від того, куди й кого доля занесла. Та в цьому моменті пливе моя велика подяка до Вас, дорогий Професоре Дудо.

Ви народилися в тому самому селі на Лемківщині, де й мій тато. Ви провели там разом гарні роки дитинства, які, на жаль, затьмарила акція «Вісла». Ваші та наші Сім'ї мусили залишити рідні землі. На щастя, доля звела нас вдруге, не лише задля лігницького ліцею, але й родинних відносин. Хор «Полонина» і роки, протягом яких я мала честь Вам асистувати, подарували цінні досвіди. Вони супроводжують мене до сьогодні. Ви були для мене не лише професором музики та великим авторитетом, але також порадником у житті, оповідачем гарних чи сумних подій, а передусім прикладом незламної людини. Наші виїзди, концерти з хором «Полонина» прищепили любов до пісні назавжди.

У Ваш 90-й ювілей хочеться висловити не лише вдячність, але й передати Вам цю радість буття, яку я отримала від Вас. Нехай Бог Вас благословить та дає силу так само мужньо й відважно надалі ступати крізь життя. Ви незабутня людина, людина миру, добра, авторитету, таланту, сили та життєвої мудрості.

Будьте здорові, щасливі, насолоджуйтеся кожною прожитою хвилиною і не забувайте, що по всьому світі живуть випускники лігницького ліцею, які Вас люблять, шанують та цінують, а між ними і я. ●

Андрій ОЛІЙНИК,
річник 1994-1999

Задумувався нещодавно, які враження й емоції народжувались у мені, коли, бувши ще малим хлопцем, приходив з батьками на концерти хору «Полонина» в нашому лігницькому ліцеї. Можливо, було мені чотири роки, коли зрозумів, що музика, яку виконує хор, його майстерність й інтерпретація залежить від людини, котра стоїть перед хористами – від диригента, який, піднімаючи руки й виконуючи певні жести, керує співом багатьох осіб.

Кожен концерт хору, яким керував Професор Михайло Дуда, містив у собі елементи магії й святості, а спиною мені пробігали мурашки. Відчувалась велика взаємопошана між хором та диригентом, своєрідна теплота й радість від виконання пісень, у яких жив дух і нематеріальне багатство народу.

Репертуар хору складався з творів різного характеру, починаючи від опрацювань як народних пісень, пісень патріотичного характеру, так і класики української хорової музики. Саме контакт із народними піснями, де записаний код нації, а також класикою церковної музики у 80-ті роки був тим чинником, що допомагав зберігати ідентичність і усвідомити культурне багатство.

Коли я трішки підріс, батьки записали мене в музичну школу до класу скрипки. Пам'ятаю, як Професор Михайло Дуда часто питав батька про мої успіхи й усе підтримував добрим словом, за що йому дуже вдячний. ●

Статтю авторки Любомири Співак-Пилипович «Професору Михайлові Дуді до його 90-ліття жмут спогадів учениці», яка на базі архівних публікацій в тижневику згадує постать професора Дуди та концерти, публікуємо на сайті «Нашого слова» (nasze-slowo.pl)

eprasa.pl 165a78f1a8

Олександр ЛЮБЧИЧ
Фото з Вікіпедії

Великий і таємничий

На початку листопада 1944 року Львів уже три місяці перебував під радянською окупацією. Ці дні для «енкаведистів» були найбільш страхітливі і тривожні. 1 листопада помер глава Української греко-католицької церкви, архиєпископ Львівський Андрей Шептицький, а 5-го тисячі віруючих заполонили всі вулиці, прилеглі до собору Святого Юра. «Ланцюгові пси» Сталіна не знали, що їм робити: розігнати таку величезну масу людей вони не могли та й не мали ніяких вказівок, але що очікувати від цих, здавалось би, сумирних львів'ян, теж не знали. Шептицький майже півстоліття (44 роки) очолював найбільшу українську церкву, знав багато таємниць, які виходили за межі його земних повноважень. І люди глибоко поважали митрополита.

Відраза до брехні і захоплення «Божими речами»

29 липня 1865 року у родині графа Яна Кантія Ремігіана Шептицького та його дружини Софії в селі Прилбичах, що на Львівщині, з'явився ще один син. Він був третім. Перший, щоправда, залишив цей світ малюком. Пізніше народилося іще четверо синів, але нас цікавить третій, якому, згідно із традиціями шляхти, дали декілька імен – Роман Марія Олександр. Шептицькі були знатною ополяченою родиною, вони і подумати не могли, що цей син несподівано змінить традиціям і пов'яже себе з Україною. Роман змалечку вирізнявся сумирною вдачею, схильністю до роздумів і цікавістю до всього. За спогадами матері, коли вона розповіла йому про страждання Христа, не міг стримати сліз, а у восьмирічному віці прийняв рішення відмовитися від брехні. В костьолі ж молився як ніхто з дітей і «милувався Божими речами». Початкову освіту здобув вдома. Потім, восени 1879 року, разом із двома братами продовжив навчання у гімназії святої Анни у Кракові. Невдовзі одного з братів Єжи (або Юрія) не стало, що Роман сприйняв дуже боляче. 1 жовтня 1883 року він розпочав військову службу, але продовжувалась вона недовго. Вже 8 січня 1884 року Романа відправили додому, і лікарі встановили, що в нього скарлатина. Хвороба протікала дуже тяжко, юнак був близький до смерті, але наприкінці лютого одужав. На цьому військова служба скінчилась: в травні він із батьками повернувся до Прилбичів. Восени 1884 року разом із братом Олександром поїхав у Бреслав (до Німеччини), щоб вивчати право в університеті. Перебував там до літа 1887 року. Потім відвідав Добромильський монастир, де ознайомився із життям ченців-василіян. Восени того ж року поїхав до Росії, побував у Москві, Києві та Подільській губернії. В лютому-березні 1888 року знаходився в Італії, де його разом із батьками 24 березня прийняв папа Лев XIII. На аудієнції 22-річний юнак попросив главу усіх католиків, щоб той благословив його стати ченцем-василіянином. 27 квітня 1888 року Роман знову у Кракові, де через три тижні здобуває ступінь доктора права.

Архиєпископ Андрей Шептицький

Мандрівка «власною дорогою… дорогою добра»

Число 8 має особливе значення у житті людей і культурі як Сходу, так і Заходу. Воно пов'язане із владою, достатком, силою, а ще із Вічністю. На восьмий день після розп'яття воскрес Ісус Христос. Рік 1888 мав аж три вісімки, тож і для Романа він став особливим. Юнак був прийнятий самим понтифіком, завершив освіту і назавжди покінчив із мирським життям. Люди, які дали йому життя, особливо батько, спочатку були не раді цьому. Потім змирилися і провели до воріт монастиря. Софія Шептицька написала, що «земну свою місію» вона завершила. Син пішов «окремою власною дорогою» і «ця душа прямувала дорогою добра». 13 вересня 1888 року юнак прийняв обітницю чернецтва, отримавши нове ім'я – Андрей. В 1888-1891 роках мешкав в єзуїтській обителі Кракова – на площі святої Варвари, відвідував університетські курси з богослов'я та філософії, а ще постійно постився. Під час великого посту їв один раз на день, а ввечері випивав тільки склянку чаю, що було «нечуваним омертвленням в його віці». Ослаблений організм постраждав ще й від тифу, на який він захворів у серпні 1891 року. За порадою лікарів молодий чернець із жовтня перебував на реабілітаційному курорті в Закопане, а повернувшись у монастир у травні 1892 року, продовжив готуватися до складання обітниці. В серпні 1892 року був висвячений на священника, а наступного місяця провів першу службу у родинному селі Прилбичах. Після цього ще продовжив богословські студії, перервані хворобою, потім перебував у Добромильському монастирі, а 20 липня 1896 року був призначений ігуменом монастиря святого Онуфрія у Львові. В 1898-1899 роках викладав богослов'я у Кристинопольському монастирі. Така плідна й різноманітна його діяльність була помічена. 2 лютого 1899 року цісар Франц Йосиф I номінував Андрея Шептицького на єпископа Станіславівського, а у вересні цього ж року відбулася хіротонія (висвячення у сан єпископа). Період єпископства був недовгим, бо вже у грудні 1900 року, після смерті свого попередника Юліана Сас-Куїловського, Шептицький став митрополитом Галицьким. Інтронізація (офіційна церемонія входження на «престол») відбулася 12 січня 1901 року у соборі святого Юра у Львові. І було йому тоді лише 35 років.

eprasa.pl 165a78f1a8

Великий у своїй вірі та справах

Андрей Шептицький виділявся, де б він не знаходився, бо мав зріст за два метри. Але не тільки цим привертав увагу. В справі, за яку взявся, він хотів досягти неймовірного. «Я хотів би стати всім для всіх, щоби усіх спасти, – мріяв Шептицький. – Не хочу, щоб хтось сліпо йшов за мною, бо й наука Христа не знає сліпого послуху, вона є наукою любові і свободи». Велике значення мала підтримка такої могутньої інституції, як Ватикан. Слабкістю була роз'єднаність українців, перебування їх в різних державах і вірах, але новий митрополит ще був сповнений молодечої енергії і сили, тож рішуче почав діяти. Найпершу увагу приділив підготовці нових священників, які б поширювали віру й зміцнювали вплив церкви. Уже навесні 1901 року відвідав Львівську семінарію, ознайомився зі станом справ і прийняв рішення про її реорганізацію. Потурбувався про відкриття єпархіальних семінарій у Станіславові та Перемишлі в 1906-1907 роках і відправляв кращих випускників для продовження навчання до Австрії, Італії та Німеччини. І щоб готувати їх вдома, добився відкриття першого українського вищого духовного закладу – Львівської греко-римської духовної академії у 1928 році. Мріяв про зростання чисельності своєї пастви. Збереглися донесення жандармів, які були стривожені можливістю приїзду Шептицького до Росії. А він був відважним і переконаним, що для слова Божого немає кордонів: двічі, за спогадами, таємно відвідав там землі, населені українцями (в 1907 і 1912 роках). Дістався і за океан: на початку 20-х побував у Америці, де відкрив два духовні навчальні заклади – у Вашингтоні і Стенфорді. «Треба нам щиро працювати й над молоддю, яку нам світ видирає з рук», – стверджував занепокоєний Шептицький.

Спраглий до знань та поширення мудрості

Як людина дуже освічена, він вбачав у знаннях і науках велику силу й мудрість. «Ані багатства, ані влада, ані могутність і сила не окупить глупоти й не заступить мудрости», – писав він у своїй праці «Про Божу мудрість». Не буду перераховувати всього, що зробив Шептицький, бо написано вже багато, зупинюся лише на основних напрямах діяльності. Перш за все, в освіті він вбачав основу всього, тож якщо українці матимуть гарну освіту, то здобудуть «собі в інших приязнь і честь». Крім того, завдяки освіті мешканці України зможуть поліпшити і власну долю, бо цього ніхто не зробить, окрім них самих. Стараннями митрополита відкривалися ремісничі і сільськогосподарські школи для хлопців, кравецькі – для дівчат. Частину найбільш талановитих Шептицький відправляв за кордон: знав, що повернуться і будуть розвивати власні господарства, а значить, піднімати і рівень розвитку краю. «Будемо працювати над просвіченням людей, – закликав митрополит. – Будемо учити людей працювати над поліпшенням їх долі». Головною для нього була саме доля людей, бо знав, як бідує населення Галичини. Мріяв про університет для українців, піднімав це питання, та безрезультатно, бо поляки не хотіли втрачати контроль над Львівським університетом. Велике значення надавав і розвитку української культури. В 1905 році митрополит заснував Церковний музей у Львові (який згодом став Національним музеєм ім. А. Шептицького). До нього було передано до 10 тисяч експонатів його власної колекції і придбано понад 15 тисяч нових. Завдяки цьому музей став одним із провідних культурних центрів Європи. А в 1923 році відкрили ще й мистецьку школу, для викладання в якій був запрошений Олекса Новаківський та інші художники. За перші 10 років її закінчило близько 100 учнів. Різні організації й товариства («Пласт», «Луг», «Сокіл» та інші) діяли в Галичині за підтримки самого Шептицького.

Патріот народу і таємнича особистість

«Справжній патріотизм, це, по суті – любов до ближнього, – вважав він. – Таким чином я став правдивим українським патріотом. І вся моя праця, породжена в цій любові, мала на меті робити добро моїй нації». Під час Першої світової війни Шептицький заснував Товариство захисту сиріт, яке опікувалося долею дітей, котрі втратили батьків. Сиротинці з'явились і при греко-католицьких монастирях. Збереглися фотографії, де митрополит в оточенні дітей, котрі були раді йому і звали між собою «таточком». Крім того, він робив усе, щоб допомогти своїм землякам вийти зі скрути. В 1910 році був відкритий «Земельний банк гіпотечний», добувалась нафта у так званій «Галицькій Каліфорнії», працював і розвивався славнозвісний «Маслосоюз», перша українська фабрика цукерок «Фортуна нова», місцеві кооперативи і товариства. Вдавалося покращувати життя людей – мешканців краю, що зміцнювало авторитет Шептицького і довіру до нього.

В час тяжких випробувань, що випали на долю народу, митрополит не боявся встати на весь зріст і сказати все те, що він думає, про дії земних властей, їхню монополію на владу та поневолення людей. Папа римський Пій XI не міг собі дозволити те, що дозволяв Шептицький. Навіть в інвалідному візку, до якого був прикутий останні 14 років свого життя, митрополит викликав занепокоєння і страх у своїх переслідувачів. Його заарештовували й намагалися втримати під контролем усі земні короткочасні владики – російські царські, польські, радянські, німецькі і знову радянські. А він знав, що існує якась вища, неземна влада, перед якою усі ці «владики» безсилі, тому казяться від люті і нищать людей. Останніх Шептицький підбадьорював пастирськими посланнями, а перших закликав одуматися: поляків зупинити «пацифікацію», Сталіна – Голодомор, Гітлера – масове знищення євреїв. І не просто закликав, а й допомагав багатьом євреям, рятуючи їх від смерті. Його могли знищити, але не чіпали: відчували силу, яка стоїть за Шептицьким.

В один із вересневих днів 1944 року співробітник радянської держбезпеки зустрівся із митрополитом і залишив спогад – те, що вразило його: «Сива, як голуб, довга борода, підстрижений, очі блакитні, гострі, юнацько молоді». Таким і запам'ятали його сучасники, перед тим, як залишив цей світ – 1 листопада 1944 року. Пішов нерозгаданим, таємничим і зосередженим на тому, що турбувало його. Дослідники намагаються розкрити таємницю Шептицького, але вже все покрите завісою часу. Історик Тарас Пшеничний назвав його людиною, «яка вміла дивитися в майбутнє». Митрополит передбачав погром церкви, який відбувся через рік. Вірив, що тиранія впаде, а українці об'єднаються в одній державі, що й сталося, хоча майже через пів століття. Душа його із Україною і в годину найтяжчих випробувань сьогодення. ●

eprasa.pl 165a78f1a8

Борис ЛЕМКІВСКИЙ

Істинна и байкы о волоскій кольонізациі

В Польщы цілий час ищы шырена єст думка нибы то о нашім ісхожденію од Волохів. Румунскы історикы єднако не находят в джерелах ниякых доказів на еміграцию Волохів на захід Європы.

Кєд лем чую о волоскій кольонізациі, зразу на думку приходит мі поведінка москвы витігаючой рукы по землі од віків заселены Русинами. Польскы історикы волоском кольонізацийом історию Лемковины коротят (и то немало), а москва початкы Київской Руси приписує собі. Полякы не мусят дошывати собі чужой історіі, мают своіх історичных князів, Мєшка I и Болеслава Хроброго. Лучыт іх тото, же хотіли Русинів зробити підчыненыма лем собі (москале дальше до того прут). Полякы не идут на нас зо збройом в руках, бо Лемковина од давен давна находит ся в межах іх державы. Західна фрас знає од як давна, а Східна од 1344 рока. До того рока полуднево-східна границя Польщы сперала ся на Ясьолці, а не як гнеска на Сяні. Полякы зготували нам лем '47 рік, та фурт волоском кольонізацийом о кількасот років хочут скоротити нашу історию и, што важнішше, прібуют одрубати нас ньом од руского коріня. За комуны перед Університетом Марії Кюрі Склодовской в Люблині вісіл банер: *Наука в службі народа*, товды мал єм го за слоґан. Гнеска барз добрі знам, же справді науку мож запрячы до служіня національній рациі стану. На жаль, и гнеска не бракує люди, в очах котрых істинна и справедливіст рахуют ся лем товды, кєд стоят по іхній стороні (сильнішшого). Польска історіогра-

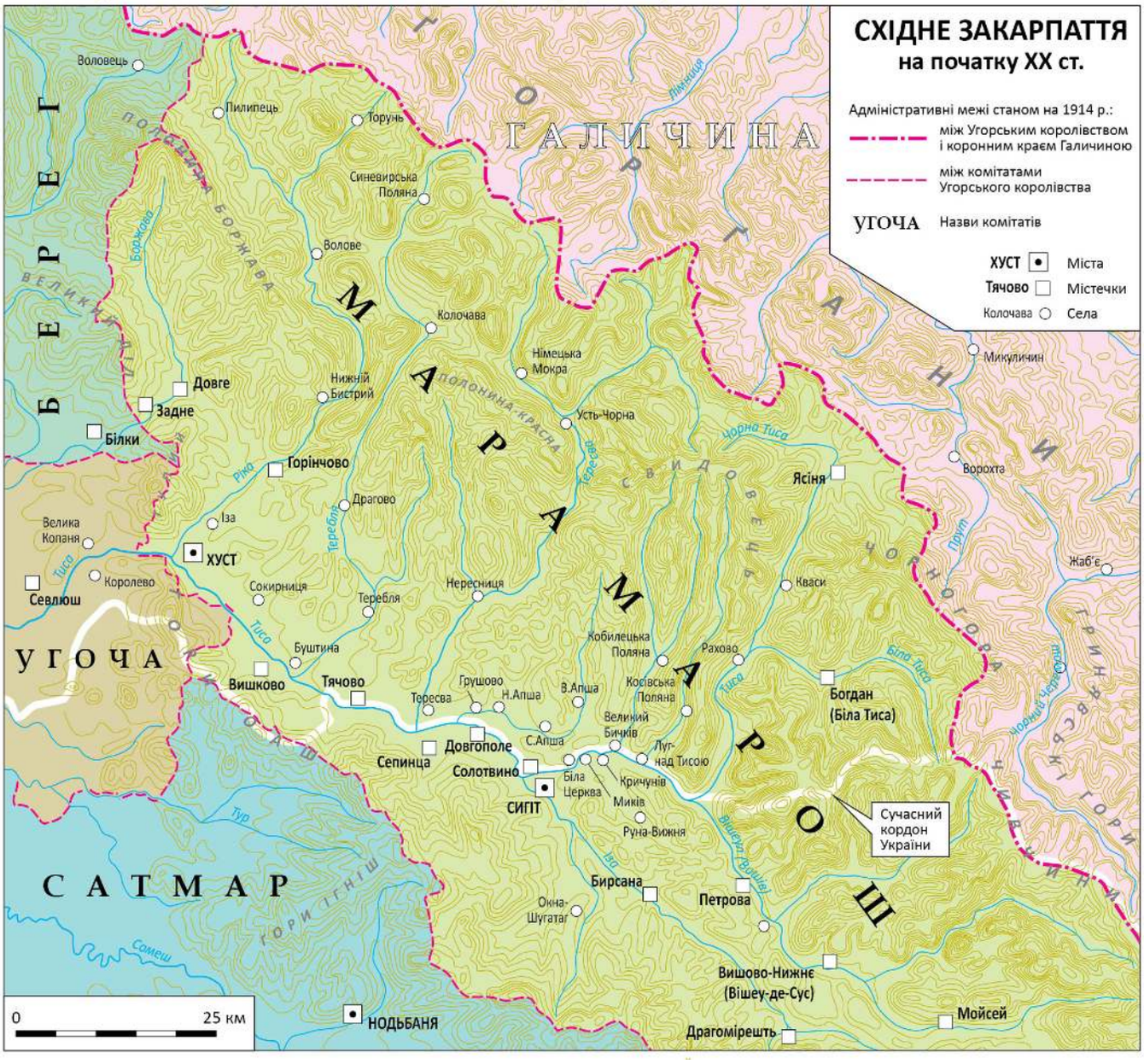

eprasa.pl 165a78f1a8

фія бесідуюча о волоскым ісхожденію Лемків (якой зерно, на жаль, приняло ся де не де и серед нами) не сама боре ся о Лемків, історикам допомагают представникы іншых науковых ділянок (лінґвісты, етнографы, етнологы, антропологы, археологы та аджи и географы). В справах польско-лемківскых барз часто єст так, як в приповідці о песимісті и оптимісті, нашы и польскы історикы, смотрячы на тото само, видят інше (польскы часто аджи тото, чого не є и ниґда не было).

Джерела

Існуют джерельны акты переходу неєдного нашого села зо старого права на волоскє, але, о диво, нихто іх в Польщы не печатат, знаме о них лем з оповідань істориків бесідуючых о нашім нибы то волоскым ісхожденію, наводят з них лем клаптикы. Штоправда, недуже такых документів остало до нашых часів (як не в оригіналі то в переписі), але вшыткы згідно лежат в польскых архівах и сут знаны лем історикам, бо за дуже вказуют. Не од гнеска відомо, же пструга лацнішше зімати кєд з неба ліє, бо вода коломутніє. Відомо скорше та більше рыб наімати мож власно в сколомученій воді, рыбы не видят не лем нильоновой жылкы, але аджи ниткы, а часом то и тонісього мотузка. Нашы очы и умы сколомутили волоском кольонізацийом, зробили з нєй прекрасного мотилика, котрый нибы то нагодом гпал до гірской воды, а кєд го лем ґывтнеме, змінит наше ДНА. Треба признати, же был то небилеякий рух, волоском міґрацийом цілий час шахуют нас и неєден необізнаный з жытєвыма и історичныма шахами піддал ся, ґывтнул волоского хробака и дрифує до Віслы.

Кольонізация волоска – так, деформация – ні

Сьміло можеме спарафразувати старий пеерельовскый слоґан и речы: *Колонізация волоска – так, деформация – н*і. Покликую ся на нього, бо справді історіографія не бреше, кєд бесідує о волоскій кольонізациі, брехньом єст лем волоска міґрация. Польскы історикы видят єй недолікы, та сесу кольонізацию-міґрацию цілий час ожывляют, цілий час модифікуючы и достарчаючы єй сьвіжого тлену. Цілий час вперто бесідуют, же Волохы (адже Румуне до гнеска жыючы в своій сторононці, котры будували и будуют інакшы церкви и чысто іншы хыжы) пришли на нашы землі юж порущены, же Русинами стали ся на гнешнім украінскым Закарпаті та на словацкым Шаришы, на землях товдышнього Мадярского Короліства. Значна част гнешнього украінского Закарпатя ищы на початку XX століття входила в зостав земель Короліства Мадярского и звала ся Марамарошом (смот мапа ч. 1.). Словацкий історик, пишучый історию мешканців Шариша, думат, о диво, не так як Полякы, а чысто на опак. Іван Поп не твердит, же Волохы на Шарищыну пришли порущены, бесідує, же: *В XIV столітю до волоскых пастирів приєднала ся, адже* ***поволощыла ся част гірского русиньского громадянства*** *східных Карпат. Волоска кольонізация обняла цілий лук Карпат та дішла аж на північну Моравію (на Вальашско).*[1] Йому власно такый образ волоской кольонізациі барже пасує, бо тягне в іншу сторону, так ліпше його істория вписує ся в збераня до купы вшыткого, што колиси было рускє ци русиньскє. Зато історию русиньскых земель, лежащых найдальше на західно-полудневым рускым півострові, пише по-свому. Твердит, же Русине ставали ся Волохами зато, же посьлідных поперали мадярскы королі, котры створили для них аджи ***valašské právo*** (погрубліня тіж Івана Попа). Звязок Мадярів и Румунів (Волохы сут румунскыма гірняками) справді існувал, Янош Хуньяди, мадярский магнат, народил ся в серці Волощыны, та был князьом земел, з якых нибы то Волохы вышли. Єдны джерела бесідуют, же його вітцьом был неякий Войка (Воика, Вайка або Воіцу), а іншы, же єст сыном Серба (Сорба або Сербе). Звязок был (він може мал в собі и словянску кров), Румуне и Мадяре медже собом не радили и не радят по-словянскы, та єдны и другы Словян фурт перетігали на своє копито так як Німці на землях за Лабом. На існуваня того звязку вказуют и гнешні назвы. На ческых моравах до гнеска існує *Валяшско*, а в ним: *Valašské Meziříči*, *Valašské Klobouky*, та *Uherský Brod* и *Uherské Hradiště*. В *Rožnowe pod Radhoštěm* (під Радгоштєм, бо то гора) діє волоскый скансен.

Од кале єси Лемку?

Не зьвідую ся з якого гнешнього села выводит ся наш рід, а одкаль пришли до тых сел нашы предкы. «Волохы» барз часто приходили з сусіднього села, та нову осаду найчастішше закладал сын шовтиса старой веси. Волоска міґрация тріщыт в швах, адже не чудує мня, же вшыткых прихильників волоской кольонізациі-міґрациі професор Богдан Гальчак шмарил до єдного міха и так го описал: *З аналізы вышше наведеных причын* (а подал іх аж шіст) *може зродити ся лем єден висновок,* ***предкы Лемків в Карпаты пришли зо земель гнешньой Украіны. Одшмаріня сесой тезы вымагат предложыня «міцных» доказів. Прихильникы гіпотезы о «неукраінскым» походжыню Лемків такых доказів не подали.***[2] Барз добрі знам, же не є потребы бесідувати о тім чого не было, але вартат звернути увагу на тото, што прихильникы волоской кольонізациі-міґрациі хочут скрити перед нами. Колиси на ЛС было юж о зміні права Устя Руского (гнешнє Горлицкє), котре в 1512 р. перешло на волоскє. Документы выразно бесідуют, же люде в селі не вымерли ани не переносили ся в іншы стороны, як барз часто голосят прихильникы міграциі Волохів. Власник Устя переведеного на волоскє право был дідичом старого Устя, старий шовтыс дістал нову грамоту, в котрій дідич потверджат вшыткы стары привилейі та надає новы. Історикы кєд знают, же документів такых, якы має Устя Рускє, ніт, пишут історию по-свому. Декотры аджи о Устю пишут (бо мало хто знає о існуваню згаданых документів), же перше было заселене Поляками, котры кєд пришли ту Волохы гостинні зробили ім місце и сами ся вынесли, фрас лем знає де и чом. На іх думку Устя стало Рускым, а не Волоскым, бо Волохы, о диво, в Польщы не ополячыли ся, а порущыли.

Кєд лем найменшый сьлід існує в джерелах о старинным існуваню даякой нашой веси, а пак іншый так само змістовно «богатый» (бесідуючый о волоскым праві, ци о шовтысі Волоху), то зразу бесідуют о Волохах-Румунах, о тім, же пастушы пришельці, кочовикы заняли хыжы Поляків, якы, на іхню думку, або вымерли, або вернули до себе на північ (повтікали з Лемковины так як неєден осадник приходящый на Лемковину по 1947 році).

---

1 I. Pop, *Dějiny Podkarpatské Rusi v datech*, Прага 2005 р. с.60. Підкресліня были в оригіналі.

2 B. Halczak, *Dzieje łemków od średniowiecza do współczesności,* Варшава 2015 р. с. 27. Підкресліня мойі.

eprasa.pl 165a78f1a8

РЕЦЕНЗІЇ

Макс Кідрук, «Де немає Бога». Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвіля», 2018. – 480с.

Леся КОРОСТАТЕВИЧ

Психологічний лабіринт Кідрука

«Там, де немає Бога» – психологічний технотрилер Макса Кідрука. Ця книга привертає увагу передусім контроверсійною назвою, а також цікавими сюжетними лініями на межі реальності та фантазії. У романі автор ставить запитання про те, чи можна зберегти людяність у найскладніших обставинах, коли моральні норми втрачають свою силу.

Події роману розгортаються навколо рейсу ALR 431, який летить з Дубая до Пекіна. Однак під час перельоту над гірським масивом Каракорум, що знаходиться в спірному регіоні Кашмір, літак стикається з технічними проблемами, і ситуація різко погіршується. Це призводить до трагедії: літак розбивається об Гашербрум IV, одну з найнебезпечніших гір світу, на висоті 5900 метрів над рівнем моря. І диво – шість пасажирів виживають. Залишившись в горах, серед суворих умов, вони змушені боротися за своє виживання.

Кожен із цих персонажів має свою історію, свої переконання і власну мету. Серед пасажирів вдалося вижити – Анні Янголь, матері, яка намагається врятувати сина, Єгору Парамонову, пілоту першого класу, у якого з'явилася аерофобія, та іншим – Кардиналу Дюк Апшоу, Лоуренсу Ґрейсу, Оліверу Морґенштерну, депутату, Гелен Горовіц, трансплантоложці ізраїльського медичного центру та іранській дівчинці. Кожен із цих героїв стоїть перед необхідністю приймати важливі рішення про те, чи варто жертвувати моральними принципами заради власного виживання. А також вони намагаються знайти відповідь на одне з головних питань роману: чи можна зберегти людяність у світі, де віра і мораль не мають сили?

Технічна частина катастрофи дуже добре прописана, що додає реалістичності описаним подіям. Адже з сучасними технологіями авіатрощі відбуваються дуже рідко. Тому письменник детально пояснює причинно-наслідковий зв'язок і те, що трапилося з літаком з 1997 року до 2017 року. Та чому рейс ALR 431 все-таки зазнав аварії.

Найбільше уваги автор приділяє внутрішнім переживанням героїв, які власне і стають основним двигуном сюжету. Читач спостерігає, як герої змінюються, як еволюціонують їхні погляди на життя, смерть і віру. Роман перегукується з такими творами, як «Євангелія від Ісуса Христа» Жозе Сарамаґо та «Володар мух» Вільяма Голдінга. Ці твори також досліджують теми морального вибору, віри та втрачених орієнтирів у світі, що переживає руйнацію. У творах Сарамаґо та Голдінга герої змушені приймати складні рішення у світі, де немає зовнішнього контролю, тому вони відмовляються від традиційних орієнтирів моралі.

Так само і в романі Кідрука, хоча Бог не є центральним персонажем, але питання віри, вибору та боротьби за людяність ставляться на перший план. У «Євангелії від Ісуса Христа» Ісус вагається щодо свого призначення, а в «Де немає Бога» герої також перебувають у стані моральної невизначеності, не знаючи, як зберегти свою душу в світі, де виживання стає головною метою.

Тема влади та моральності, що звучить у «Володарі мух», також є важливою у Кідрука. Коли катастрофа знищує звичний порядок, починається боротьба за владу. Як і у Голдінга, відсутність контролю призводить до руйнування моральних норм, і герої шукають відповіді на питання про сенс життя. Окрім цього роман висвітлює побічні теми, як от родинні зв'язки, політичні переконання та війни. Приклад з Анною Янголь чудово це ілюструє. Її історія, де син працює в Москві, а чоловік воює на Донбасі, є дуже актуальною і болючою для України. Це підкреслює ситуацію в країні, де люди часто опиняються на протилежних політичних фронтах, маючи спільне минуле та родинні зв'язки.

Загалом у романі автор зумів створити цікавий сюжет, який поєднує в собі технотрилер і філософську драму. Мені сподобалося, що Кідрук включив музичний плейлист як супровід для читання. Це досить цікавий момент, адже автор пропонує читачам спеціальну атмосферу для поглибленого сприйняття роману, а саме – рок-музику, яка відображає емоційний настрій і теми твору. До цього плейлиста увійшли пісні таких відомих рок-груп, як Linkin Park, Rise Against, BRUTTO та інші. Вибір цих виконавців, зокрема їхня агресивна енергія, важкий звук і текстова глибина – поєднуються з атмосферою книги.

Пропонуючи цей плейлист, Кідрук дає можливість читачу переживати твір не тільки через текст, але й через музику, що додає ще більше інтенсивності. Взагалі така інтерактивна деталь створює додатковий шар сприйняття роману. Це гарна ідея, яка може зробити читання ще більш захоплюючим, особливо для любителів рок-музики.

Проте в книзі також є моменти, які можна було б продумати по-іншому. Одна з незручностей полягає в її структурі. Роман містить багато різних історій, які стосуються пасажирів літака. Кожна з яких має свою важливість, але їхнє з'єднання між собою іноді виглядає заплутаним і нелінійним. Через таку структуру книга може бути складною для сприйняття, оскільки читачам може бути важко відстежувати розвиток кожної історії, особливо коли вони переплітаються і переходять від одного персонажа до іншого. Якщо читач захоче повернутися до конкретної історії, то це зробити буде складно.

«Де немає Бога» – це спроба Кідрука дослідити, як функціонує людство в умовах, де моральні орієнтири втрачені і віра вже не дає стабільності. Хоча твір має деякі недоліки, він все ж залишає враження глибокої розмови про природу людської моральності, віри та сенсу життя. Це складний і неоднозначний твір, що без сумніву вартий уваги читача. ●

eprasa.pl 165a78f1a8

ОГОЛОШЕННЯ

ЛЮБАЧІВЩИНА ЗАПРОШУЄ!

Пам'ятаймо про стежки, якими ходили наші предки

2.08.2025 (субота):
10.00 – панахида на цвинтарі в Старому Люблинці,
11.00 – Служба Божа в церкві в Новому Люблинці,
а опісля панахида на цвинтарі.

3.08.2025 (неділя):
11.00 – Служба Божа в церкві в Жукові, потім панахиди на цвинтарях в Жукові, Горайці та Новому Селі.

Хто не зможе поїхати, нехай передасть свою лепту на впорядкування цвинтарів чи ремонт церкви особам, які поїдуть, або перекаже на рахунок:
Fundacja Dom Ukraiński w Przemyślu
ul. T. Kościuszki 5, 37-700 Przemyśl
nr rachunku 50 1600 1462 1838 9708 6000 0006
З дописокю: **darowizna na cele statutowe – Lubliniec**.
Церкви та могили на Любачівщині чекають на нас!
Більше інформації в Олени Комар, тел. 502 168 247

† Станислав Шмигельський

народився у 1937 році в селі Молодовичі біля Перемишля. У 1947 році під час акції «Вісла» родину переселено на терени Ельблонзького повіту. Після 1956 року Шмигельські оселилися в Ельблонзі. Молодий Сташко активно включився в життя української громади цього міста, будучи одним з засновників гуртка УСКТ, і долучився до заснування греко-католицької парафії. Був членом Спілки українців політв'язнів, підтримував фінансово ремонт Народного дому в Перемишлі. Постійно передплачував «Наше слово». Життєвий шлях Станислава обірвався 9 липня 2025 року.
Дружина Анна, сини Андрій та Богдан з родинами висловлюють щиру подяку о. Андрієві Сороці та всім друзям і знайомим, які товаришували Покійному в Його останній земній дорозі.

Щирі слова співчуття родині висловлює
ельблонзький гурток та відділ ОУП

XXX років з'їздів Боднарчан

Кермеш та VII З'їзд Боднарчан
Лігниця, 15 серпня 2025 р.

09:30 – Молебень до Пресвятої Богородиці.
10:00 – Божественна Літургія, яку очолить кир Володимир Ющак, вроцлавсько-кошалінський ординарій.
13:00 – Зустріч на прицерковній площі, виступ дитячо-молодіжного ансамблю пісні і танцю «Лемківський Перстеник» з Горлиць.
14:30 – Панахида за померлими мешканцями Боднарки (кладовище в Домб'ю).
15:00 – Зустріч учасників З'їзду в світлиці (Домб'є).
20:00 – Забава до білого рана, до гуляння грає ансамбль «Демай».

Організаційний комітет З'їзду Боднарчан

Вплати і записи до 31 липня 2025 р.
Дорота: 607 950 565
Василь: 798 616 783

ПАМ'ЯТАЙМО ПРО ЯВОЖНО

Управа гуртка ОУП та Парафіяльна душпастирська рада УГКЦ у Катовицях повідомляють, що в суботу, **27 вересня 2025 року, о 10.00 в Явожні, в лісі біля пам'ятника, відбудеться божественна літургія та панахида в наміренні жертв Центрального табору праці Явожно.**
Сердечно запрошуємо всіх небайдужих до участі у спільній молитві.
Від імені організаторів – Іван Зрада, тел. 660449733.

ДОРОГІ ЧИТАЧІ! Можливе запізнення газети залежить не від видавця, а від пошти. Нагадуємо, що замовлення на передплату приймає також Kolporter (kolporter.com.pl).

Редакція

Запрошуємо усіх потребуючих, хворих та старших замешкати разом з нами у Домі Божого Милосердя в Пралківцях.
Ekumeniczny Dom Pomocy Społecznej Prałkowce 231, 37-700 Przemyśl
Tel. **16 6787773**
email: **edps.pralkowce@gmail.com**

Наше Слово **Adres:** Redakcja "Nasze Słowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa, tel.: **biuro redakcji** – tel./fax 22 677-88-10, +48 510-162-854, redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46, redakcja – 22 677-84-45. **E-mail:** redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl Internet: www.nasze-slowo.pl **Kolegium Redakcyjne:** Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuczenko, Anastazja Krawczuk. **Zespół redakcyjny: pełniący obowiązki redaktora naczelnego** – Paweł Łoza, **sekretarz** – Tetiana Daniuczenko, **redaktorzy** – Igor Szczerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), redaktor stylistyczny – Anna Russu, redaktor techniczny – Olga Michaluk, **biuro redakcji** – Katarzyna Stepan. **Współpracownicy:** Anastazja Krawczuk (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Olena Humeniuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniański (Gładyszów).
Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat), E-mail: sekretariat@ukraincy.org.pl, biuro@ukraincy.org.pl Internet: http://ukraincy.org.pl **Fotoskład:** Redakcja „Nasze Słowo" **Druk:** Drukarnia „Efekt". Nakład 1700 egz. Pismo dofinansowano ze środków budżetu państwa Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa.
Konto bankowe dla wpłat w PLN: 47 1160 2202 0000 0000 5515 6292
Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD: IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa,
Konto bankowe dla wpłat tylko w USD: IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa.

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji. Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy. Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika. Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa" wyłącznie za zgodą redakcji. Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Słowo" dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w wybranych EMPiK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Publikacje wyrażają jedynie poglądy autora/ów i nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Статті виражають точку зору авторів і не можуть уособлювати офіційну позицію Міністра внутрішніх справ та адміністрації.

eprasa.pl 165a78f1a8

Marcin **GACZKOWSKI**
Lothar **QUINKENSTEIN**
Aneta **PRYMAKA-ONISZK**
Tomasz **SZERSZEŃ**
Maciej **PIOTROWSKI**
Inga **IWASIÓW**
Anna **WANDZEL**
Dorota **BORODAJ**
Weronika **KOSTYRKO**
Paweł **RESZKA**
Monika **SZNAJDERMAN**
Andrzej **STASIUK**
Kuba **BENEDYCZAK**
Małgorzata **LEBDA**
Eliza **KĄCKA**

FESTIWAL LITERACKI

MIASTO Z RZEKĄ / МІСТО З РІКОЮ

ЛІТЕРАТУРНИЙ ФЕСТИВАЛЬ

Małgorzata **REJMER**
Witold **SZABŁOWSKI**
Grzegorz **KASDEPKE**
Justyna **BEDNAREK**
Andrzej Marek **GRABOWSKI**
Katarzyna **RYRYCH**
Анастасія **ЛЕВКОВА**
Петро **ЯЦЕНКО**
Євгенія **КУЗНЄЦОВА**
Андрій **ЛЮБКА**
Марічка **ПАПЛАУСКАЙТЕ**
Тамара **ГОРІХА-ЗЕРНЯ**
Мирослав **ЛАЮК**
Олена **ШЕРЕМЕТ**
Ольга **КУПРІЯН**
Галина **ВДОВИЧЕНКО**

14/15/16/17
sierpnia / серпня
PRZEMYŚL
ПЕРЕМИШЛЬ

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

Dom Ukraiński w Przemyślu
Związek Ukraińców w Polsce
Oddział w Przemyślu

eprasa.pl 165a78f1a8